

Nog eens: Konijnen en orchideeën

C. SIPKES.

In De Levende Natuur van december 1967 noemt de heer Dijkstra uit Heerlen omstandigheden, waaronder Konijnen gunstig zijn voor orchideeën en vraagt de mening van anderen.

Inderdaad zijn die gevallen er ook. Ik laat een foto zien van de Bruine orchis (*Orchis purpurea*) met een groot aantal prachtige planten dicht opeen, goed bloeiend en met slechts enkele lichte beschadigingen aan de bladeren. Dat de bloemen bij een niet te grote konijnenpopulatie niet aangevreten worden is te verklaren uit de vrij sterke cumarine-lucht. Vreemde luchtjes als van muntsoorten, thijmsorten, Balsempopulier geven een zekere afweer, evenals behaarde bladeren (Slangekruid) en stekels. In de gehele omgeving van die groeiplaats, het Bovenste Bos bij Epen, maar op of even over de Belgische grens, stond wel een enkele orchidee, maar juist die ene plek was er zeer dicht mee begroeid. Wat moet de oorzaak geweest zijn: verse kalk, naar boven gebracht uit een hol door Konijnen, mogelijk later wat wijder gemaakt door een andere diersoort. Deze gunstige omstandigheid moet er minstens plm. drie jaar geweest zijn, de tijd, die orchideeën nodig hebben om in bloei te komen.

Ook in duinvalleien, die dicht dreigen te groeien met Duindoorn en Kruipwilg, een normaal successieverschijnsel, kunnen Konijnen dit afremmen en de oude gunstige toestand voor orchideeën verlengen, vooral als het soorten betreft die pas laat boven de grond komen (Moeraswespenorchis, *Herminium*), zodat de Konijnen, die in die tijd genoeg gras te eten hebben de

orchideeën sparen. Is de konijnenpopulatie echter zeer dicht, dan worden deze ook wel degelijk aangevreten, Muggenorchis het eerst. *Parnassia* wordt echter altijd gespaard, dat bevat iets dat Konijnen slecht aanstaat, zoals ook de bitterstof van *Gentianaceeën* (Slanke gentiaan en Duizendguldenkruid).

Zulke dichte konijnenpopulaties komen na 1950 door de myxomatose zelden voor. Doen ze zich echter bij uitzondering wel voor, dan vernielen ze, mogelijk uit speelsheid, de planten, zoals de heer Dijkstra bij de Poppenorchis waargenomen heeft, en zoals ik eerder in De Levende Natuur, geïllustreerd met foto's, beschreef van Breedbladige wespenorchis, die in open zandige plekken groeide.

Toen er nog geen myxomatose heerste, waren de gevallen van schade aan de groeiplaatsen talrijker dan de gevallen van voordeel, als die er al waren. Nu, bij een veel kleiner konijnenstand, komen veel gevallen van gunstige invloed aan het licht. Waar voor de jacht de natuurlijke vijanden van het Konijn sterk vervolgd worden (Hermelijnen, Wezels en Bunzings) — en ik zie hierin ook een van de oorzaken van het opdringen van de Muskusrat —, kan de konijnenstand ook nu nog wel eens sterk oplopen maar slaat de myxomatose des te heftiger toe. Dan zien we zg. „beurtjaren”, zoals de heer Dijkstra ook opmerkte. Dit was zeer duidelijk op een jachtterrein even ten zuiden van Tours, waar zich een prachtige groeiplaats bevond van *Orchis purpurea*, *O. simia*, *Ophrys*-soorten enz. In 1965 was die zeer goed, in 1966 was er geen bloeiende or-

Fig. 1. *Bruine orchis* (*Orchis purpurea*) op verse kalk uit een konijnehol in het Bovenste Bos bij Epen (L.), mogelijk even over de Belgische grens. Foto C. Sipkes.

chidee te zien, alles vernield of afgevreten, in 1967 was het er weer goed. En toch bestaat de mogelijkheid, dat de *Ophrys*-soorten, die niet graag in lang gras staan, indirect profiteren van de tijdelijke overbegrazing.

Maar dit zijn betrekkelijke uitzonderingen. Hoe het voor 1950 was, zonder myxomatose, heb ik meermalen met foto's laten zien in *De Levende Natuur*. Maar zoals de toestand nu is heeft de heer Dijkstra voor veel gevallen gelijk.

Maar ook verstoring van de bodem door kalkgroeven, wegeaanleg, aanleg van spoorbanen, scheuren van grasland brengt

weer verse kalk naar boven en dan zien we na een aanvankelijke vegetatie van min of meer ruderaal planten de orchideeën verschijnen, soms in zeer groot aantal, zoals in de verlaten leemgroeven in de Betuwe waar Moeraswespenorchis en Rietorchis soms in verbluffend dichte massa's kunnen voorkomen. Dit zijn dan slechts „explosies” voor een beperkt aantal jaren. Gaat het Riet overheersen, omdat het niet gemaaid wordt, dan loopt het aantal terug. De orchideeën gedragen zich in veel opzichten als pioniers, soms zelfs op braakliggend bollenland (zie D.L.N. 1967 blz. 203).

